

Delområde

Mörarp

Antagen av kommunfullmäktige 12 juni 2018.

Natur- och kulturmiljöprogram
helsingborg.se/naturochkultur

HELSINGBORG

Vad är ett natur- och kulturmiljöprogram?

Våra natur- och kulturmiljöer är viktiga för stadens attraktionskraft nu och i framtiden. Natur- och kulturmiljöprogrammet beskriver de mest värdefulla natur- och kulturmiljöerna i Helsingborgs stad. Det ger oss;

- *en samlad helhetsbild av Helsingborgs värdefulla natur- och kulturmiljöer i ett gemensamt dokument.*
- *bra kunskap för att bevara, informera om och stärka kvaliteter i våra natur- och kulturmiljöer.*
- *ett uppdaterat och förbättrat planeringsunderlag för att styra markanvändningen och sköta våra värdefulla miljöer.*
- *möjlighet att uppnå nationella, regionala och lokala miljö kvalitetsmål.*
- *underlag för att bilda nya kommunala naturreservat.*

Natur- och kulturmiljöer är viktiga för att människor ska trivas och må bra. De ger en känsla av sammanhang, och kan öka invånarnas stolthet för sitt område eller sin bygd genom att stärka dess identitet. Många värdefulla miljöer fungerar som populära utflyktsmål och är en tillgång för rekreation och friluftsliv. Genom en ökad lokal delaktighet och bra information kan fler personer bli intresserade av att bevara, utveckla och upptäcka våra natur- och kulturmiljöer.

Enligt plan- och bygglagen samt miljöbalken är kommunen skyldig att ta hänsyn till natur- och kulturvärden i samband med att vi planlägger och fattar beslut om nya områden. Vi är skyldiga att bevara och utveckla dessa miljöer för framtida generationer. Kunskapen om vårt kulturarv ger oss också perspektiv på vår egen tid och en förståelse för att framtidens helsingborgare kan komma att leva på annat sätt än vad vi gör nu. Kunskap om växt- och djurarter hjälper oss att tolka markhistorien och tillstånd i naturen.

Stadsbyggnadsförvaltningen och kulturförvaltningen har gemensamt ansvar för att ta fram natur- och kulturmiljöprogrammet. Det kommer att ersätta tidigare Naturvårdsplan för Helsingborgs kommun (Stadsbyggnadskontoret 1992) och Kulturminnesvårdsprogram för Helsingborgs kommun (Helsingborgs museum 1991). Genom att förena natur- och kulturmiljöerna i ett gemensamt dokument vill vi tydliggöra samband och helhet, till exempel genom att visa vilka platser som har natur- och kulturvärden som sammanfaller.

Natur- och kulturmiljöprogrammet har stöd av Helsingborgs Vision 2035 och Översiktsplan 2010. Det är ursprungligen ett mål i stadens Miljöprogram (2011-2015). Natur- och kulturmiljöprogrammet är en sam-

manställning av nuvarande kunskap som fördjupas genom inventering, rapporter, bevarandeprogram med mera. Det är ett av flera fördjupade kunskaps- och planeringsunderlag för Helsingborgs översiktsplanering som ska underlätta när vi gör avvägningar mellan olika intressen i samhällsplaneringen. Natur- och kulturmiljöprogrammet kommer att vara ett kunskapsunderlag till nästa översiktsplan och underlaget är tillgängligt i Helsingborgs stads digitala karttjänst.

Beskrivningarna av värdefulla natur- och kulturmiljöer är indelade i 13 delområden; *Allerum, Bårslöv, Fjärestad, Fleninge, Frillestad, Hässlunda, Kattarp, Kropp, Kvistofta, Mörap, Ottarp, Välinge och Välluv*. Gränserna motsvarar i princip de socknar som har funnits i nuvarande Helsingborgs stad. Natur- och kulturmiljöprogrammet fokuserar i första etappen på landsbygden. Delområdet Helsingborgs centralort/ Raus socken ligger utanför avgränsningen.

Layout och foto: Stadsbyggnadsförvaltningen, där inget annat anges.

Arbetsgrupp: Stadsbyggnadsförvaltningen/Översiktsplaneenheten samt Kulturförvaltningen/Kulturmagasinet. Mia Jungskär stadsantikvarie, Widar Narvelo kommunekolog, Ami Cvitan Trelman projektledare, Christina Andersson, Birgit Müller, Eva Fransson.

Citera oss gärna men ange källan. Har du frågor eller synpunkter är du välkommen att kontakta översiktsplaneenheten på stadsbyggnadsförvaltningen, telefon 042-10 50 00. Du kan också läsa mer på helsingborg.se/naturochkultur

HELSINGBORG

Innehåll

Naturgivna förutsättningar	4
Kulturlandskapet	4
Vägar och järnvägar	6
Mörarps samhälle	7
Rosenlunds gård och Rosenlundsskogen	9
Marielund med bokdunge	10
Övriga skogsdungar och bäckraviner	11
Sammanfattning av befinliga värden och skydd	12
Skyddade natur- och kulturmiljöer	14
Lokala natur- och kulturvärden att förstärka i planeringen	15
Källor	16

Naturgivna förutsättningar och kulturlandskapet

Mörarps samhälle ligger på den norra kanten av den så kallade Helsingborgsryggen, en höjd som löper i nordväst-sydostlig riktning. På höjden består jordarten av lerig, moig morän. Norr om detta på Ängelholmssänkans sjöleraslätt är det styv lera. Mellan dessa tunga jordar går ett stråk med lätt sandjord, som är enklare att bruka. Detta kan vara en anledning till att människor tidigt bosatte sig i området.

Människor har levt i området i flera tusen år. Nära Mörarps tätort finns det två gravhögar från bronsåldern och i Tollarps skog, öster om Mörarps samhälle, finns rester av ett större gravfält med flera skeppssättningar och domarringar från järnåldern. Det finns också lämningar av en fornåker i norra delarna av Rosenlunds skogen som visar spår av äldre jordbruk. Det är stor skillnad på dagens landskap och hur bygden såg ut före skiftena. På 1700-talets kartor dominerar betesmarker och ängar. Åkermarken var samlad kring de lättare jordarna vid Rosenlunds gods

och byarna Lydestad, Mörarp, Benarp och Tollarp. Bokskogen väster om Mörarp, Rosenlundsskogen med dess ekhagar, Tollarps ädellövsskog, Bjäred och Marielund har uppkommit på de äldre ängsytona och har alla en lång, skoglig kontinuitet. Tollarps skog kallades Tjörnesängen år 1739 och Rosenlundsängarna beskrivs 1768 som en "skogbevuxen hårdvall, mossbelupen med surskog och något eke, tätt bevuxen".

Rosenlunds godsområde. Anlagd våtmark syns i norr och Mölledammen syns i söder.

Mölledammen vid Rosenlund.

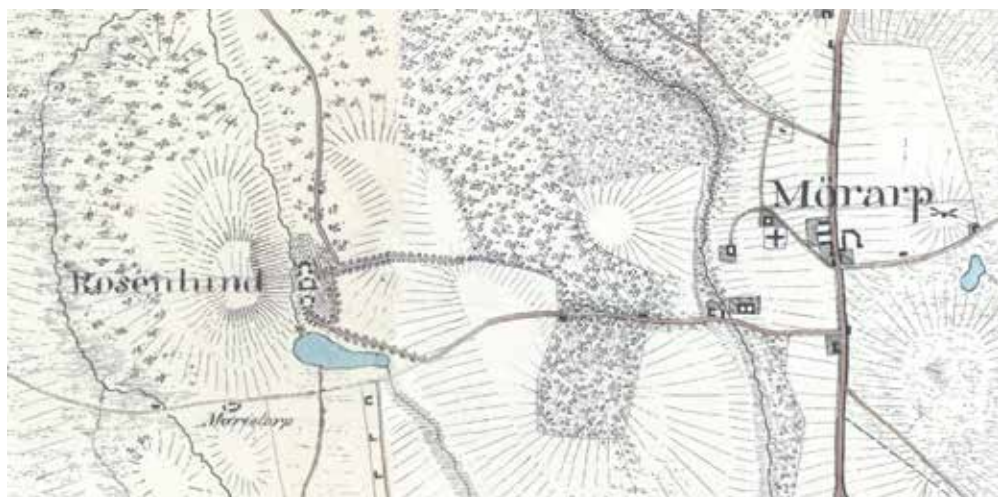
Större våtmarker sänkades. De våtmarker som ändå fanns låg främst utmed vattendragen, där så kallade sidvallsängar var värdefulla fodermarker. I området ingick även den norra spetsen av Häs måse. Det gamla ordet måse motsvaras idag av kärr och inte av äkta mossar. Mölledammen vid Rosenlund är omnämnd redan på 1700-talet och söder om Rosenlund fanns en mindre våtmark kallad Långemåsen.

Parallellt med järnvägen väster om Mörarps samhälle löper en bäck som är omgiven av ädellövträd. Mörarpsbäcken går ihop med Rosenlundsbäcken längre norrut och båda är en del av Hasslarpsån/Vegeåns avrinningsområde. Bäckens som går genom Mörarp rinner vidare mot nordväst, över åkerfälten. Före skiftet på 1800-talet var den omgiven av trädbevuxen slåtterängsmark. Söder om Mörarp har Helsingborgs stad anlagt ett så kallat tvåstegsdike. Norr om Rosenlund har man anlagt en tre hektar stor damm i vattenvårdande syfte. Mörarpsbäcken och Lydestadsbäcken har sträckor där det finns öring.

Boskog väster om Mörarp.

Under 1800-talets jordbruksrevolution utökade man åkermarken. Stationssamhället Mörarp växte, möjligen på bekostnad av Tollarps by. Tollarps gård finns kvar, men den gamla radbyn som låg strax öster om Mörarp har försvunnit och har ersatts med åkermark. Delar av Tollarpsvägen kan härledas till den gamla bygatan. Kring Rosenlunds sätesgård kan man fortfarande avläsa gamla odlingsgränser i terrängen. Dessa följer i huvudsak de småvägar som löper runt ägorna.

Rosenlund och Mörarp. Skånska rekognosceringskartan 1815.

Den tidigaste vägkartan över Skåne är Gustaf Buhrmans Skånekarta från 1684. På kartan har Mörarp ett strategiskt läge som en knutpunkt mellan viktiga orter. Strax söder om Mörarps kyrkby möttes två södergående vägar, en till Landskrona och en till Lund och Malmö. Vägen fortsatte norrut och sammanstrålade med Västkustvägen samt Inlandsvägen mot Småland och Stockholm. De stora genomfartslederna finns i huvudsak bevarade. Endast en kort sträcka norr om Mörarp har blivit omlagd, men sedan fortsätter vägen i gamla spår i Bjuvs socken.

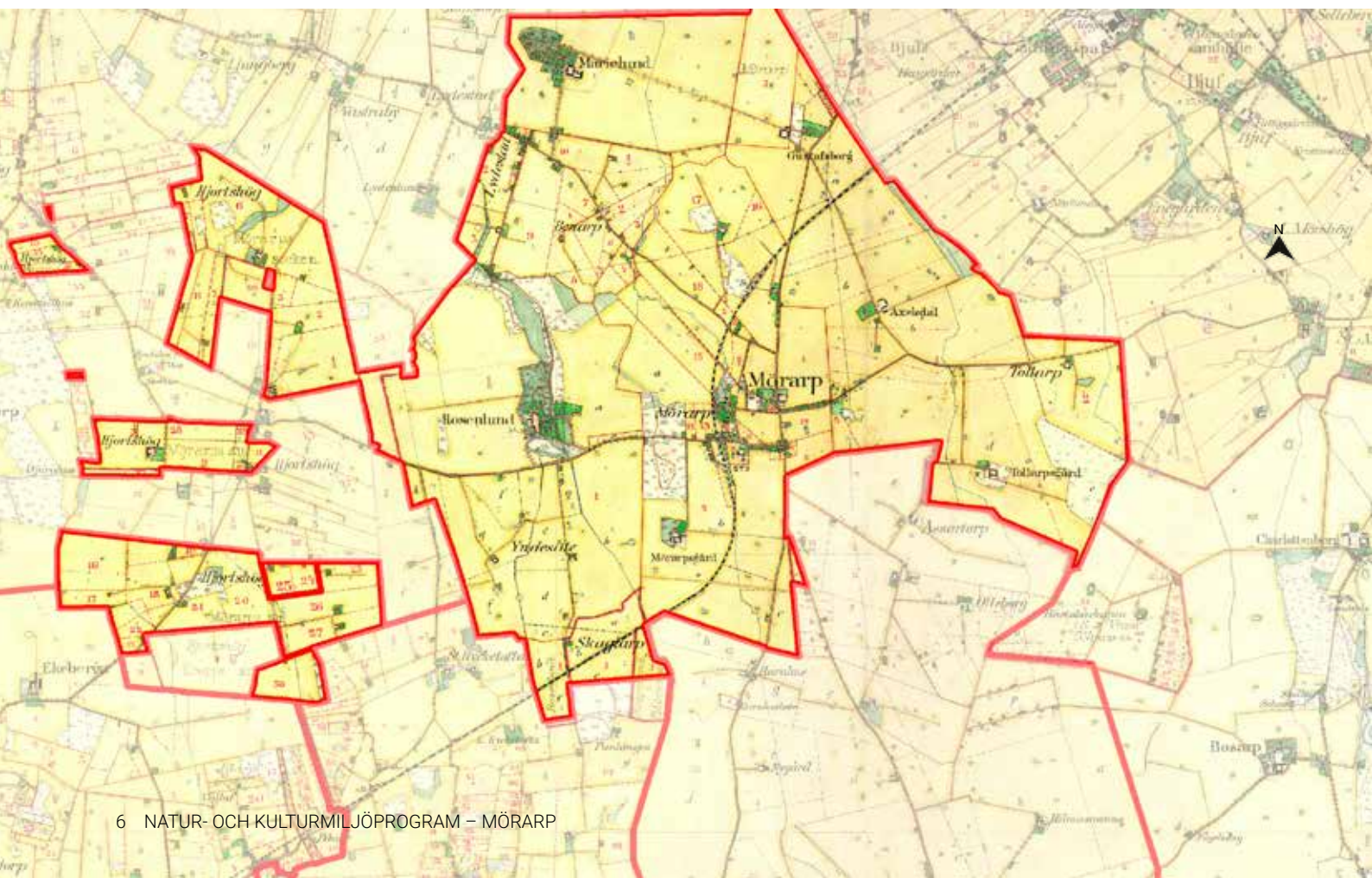
Mörarp var tillsammans med Fleninge kommunens viktigaste vägknutar fram till dess att de stora motorvägarna byggdes. Sträckningen söderifrån och upp mot västkusten utgjorde tidigare riksväg 2 mellan Trelleborg och Svinesund. När man anlade E6:an hamnade sträckningen långt från Mörarp.

Det lokala äldre vägnätet löpte från Mörarp västerut mot Rosenlund och vidare mot Hjortshögs by. Mot nordväst gick vägen mot Kropps kyrkby och rakt österut via Tollarps bondby mot Mörshög. Även kring Rosenlund är vägnätet bevarat och bildar ett vägnät med herrgården i mitten. Järnvägen mellan Helsingborg och Hässleholm invigdes 1875. Tack vare den förändrades Mörarp från ett litet men viktigt administrativt centrum till ett relativt stort villasamhälle. I början av 1970-talet slutade tågen att stanna i Mörarp och stationen revs, men 1991 återupptog man trafiken med pågatåg mellan Helsingborg och Åstorp.

Gustaf Buhrmans Skånekarta från 1684.

Häradsekonomska kartan 1910-15.

Mörarps samhälle

En mer ingående historik kring Mörarp och ortens kulturhistoria finns i Bevarandeprogram för Mörarp från 2004.

Ortsnamnet Mörarp finns skriftligt belagt från 1100-talet som Myru-thorp, men platsen har troligen varit bebyggd betydligt tidigare. Man antar att den ursprungliga sandstenskyrkan blev färdigbyggd vid slutet av 1100-talet. Dopfunten är utförd av den så kallade Mörarpsmästaren, som också anses ha varit ansvarig för att utföra hela kyrkan.

Mörarps kyrkby låg centralt i Luggude härad. Ett härad är en administrativ region som har funnits sedan medeltiden då man delade in landskapen i mindre härad som ansvarade för bland annat rättsväsende och skatter. Byn hade goda kommunikationer och blev en administrativ centralort för häradet. Därför anlade man både gästgiveri och tingshus på 1600-talet och Mörarp blev en viktig mötesplats.

Centrala Mörarp.

År 1828 byggde man ett nytt tingshus i två våningar vid det gamla, och samtidigt tillkom även ett häkte. Byggnaderna samlades kring en gemensam gårdsplan där även gästgivaregården låg. Tingen i Mörarp upphörde år 1896, då man invigde tingshuset i Helsingborg. Det första tingshuset i Mörarp, gästgivaregården och häktet revs i mitten av 1980-talet. De ersattes med nya byggnader på samma platser, med ungefär samma volym och proportioner.

Järnvägen mellan Helsingborg och Hässleholm gjorde att Mörarp blev ett stations-samhälle och att orten expanderade. Huvudkontoret för Luggude Härad's sparbank byggdes 1895 intill stationen efter ritningar av Alfred Hellerström. Bankbyggnaden var vid sin tillkomst en av de största byggnaderna i Mörarp, och en av de ståtligaste bankbyggnaderna på den skånska landsbygden.

Mörarps tingshus från 1828.

Luggude härad's sparbank.

I området kring stationen byggde man egna hemsbebyggelse. Ett antal nya större villabyggnader i den tidens stil uppfördes kring sekelskiftet år 1900 både öster och väster om järnvägsstationen. På östra sidan växte det fram en mer renodlad villabyggnad utmed Villagatan. På västra sidan kombinerade man bebyggelsen med butiker och handel utmed Rosenlundsvägen. Intill järnvägen etablerade man även post och mejeri. Då Mörarps storkommun bildades 1952/53 inredde man den gamla mejeribygnaden och diversehandeln, som låg vid järnvägs korsningen vid Rosenlundsvägen, till kommunkontor.

De goda kommunikationerna och den växande bilismen har satt avtryck även under 1900-talet. Två äldre, välbevarade bensinmackar finns i samhället. Caltexmacken uppfördes 1936-1937 av Texacobolaget och British Petroleumstationen tillkom på en bit söderut på 1950-talet.

Mörarps kommun bildades 1863. Efter kommunreformen 1952 slog man ihop Mörarp med Kropps, Välluvs, Hässlundas och Frillestads landskommuner. Mörarp var största tätort med cirka 700 invånare och var centralort i egen kommun fram till den stora kommunsammanslagningen 1971. Då införlivades Mörarp med Helsingborgs kommun och orten tappade sin funktion som administrativt centrum. Mörarp förändrades från ett självständigt, mångfunktionellt samhälle till ett modernt villasamhälle med nästan 2 000 invånare. Utbyggnaden av orten har skett etappvis, och det är lätt att se de olika "årsringarna".

Före detta kommunkontoret.

Mörarpsvy.

Caltexmacken i Mörarp.

Rosenlunds gård och skog

Sätessgården Rosenlund har anor från mitten av 1600-talet. Dagens corps de logi, mangårdsbyggnad, är från 1930-talet. Den har en ålderdomlig form med trappstegsgavlar. Av Rosenlunds äldre byggnadsbestånd finns enstaka ekonomibyggnader i korsvirke samt en mindre knuttimrad byggnad på gråstensgrund kvar. Under 1800-talet odlade man upp mer mark och det tillkom flera gatuhus tillkom längs Rosenlundsvägen och Fockstorpsvägen.

Rosenlunds gård.

Ekhage norr om gården.

Rosenlundsskogen är en ädellövskog (bok) med två ekhagar och en bäck som flyter igenom. Under 1990-talet anlade man en stor damm i skogen norr om gården. Mölledammen söder om gården finns med på kartor sedan 1700-talet. Växt- och djurlivet är rikt. Flodsångare har påträffats. Man kan finna växter som dvärgvårlök, gulsippa och desmeknopp. I de norra delarna av skogen finns fossil åkermark, även kallad fornåker.

Byggnader som tillhör Rosenlunds gård.

Landskap vid Rosenlunds gård.

Blågrön mosaikslända, Rosenlunds våtmark.

Marielund med bokdunge

Den underliggande gården *Marielund* blev avstyckad från huvudgodset *Rosenlund* år 1866. Gården har ursprungligen hetat *Lydestad* och har varit en utgård till *Rosenlund*, enligt bokverket *Svenska gods och gårdar* från 1944. Namnet *Marielund* ska ha kommit från en av ägarna, friherre *Otto Julius von Schwerins* maka *Ebba Marie*. Gården ska inte förväxlas med byn *Lydestad* som har anor från 1700-talet, och som gränsar i söder. Platsen för *Marielunds* gård finns med på enskifteskartan från 1811. Den var då obebyggd och tillhörde *Lydestads Benstorp*. Bara några år senare finns det en huvudbyggnad och tre ekonomilängor enligt *Skånska rekognosceringskartan*.

Marielunds nuvarande pampiga huvudbyggnad uppfördes sent 1870- eller tidigt 1880-tal. På gården finns även en inspektorsbostad från 1868. Ekonomilängornas utseende varierar från enklare delar i korsvirke till pampig tegelarkitektur på gråstensgrund, sida vid sida med den tillbyggda röda träladan från 1930-talet.

Marielunds gård.

Vid *Marielunds* gård finns en *bokdunge*, som en gång har varit park med anlagda stigar och i södra kanten fanns ett litet orangeri.

Skogsdunge öster om gården.

Marielundsmiljö.

Övriga skogsdungar och bäckraviner

Två värdefulla skogsdungar med gammal ek och bok finns väster om Mörarps samhälle. Där finns också en gravhög, stengärden, dammar/kärr och ett intressant fågelliv med bland annat större hackspett och kattuggla som häckar i området. Desmeknopp, gullpudra, gulplister, hässlebrodd och ormbär är arter som visar att området tidigare har använts som slätteräng.

Norr om Mörarp vid *Bjäred* finns en kulle som är klädd med ek. Den är belägen på lerig, moig morän och norr om kullen finns en fuktäng. Landskapsbilden är vacker med vida utblickar mot bland annat Söderåsen. Vid *Sofiehäll* finns ytterligare en ekdunge som är värdefull för djurliv och landskapsbild. Utmed järnvägsvallen under vägbron finns en av få växtplatser i Skåne där den tvååriga skogsklockan växer. Väster om *Bjäred* och *Sofiehäll* finns en mindre, delvis trädbevuxen bäckdal där man har anlagt en våtmark. Bäckens rann i äldre tider genom den utmark som kallades Lydestad hed. Det finns en del ovanliga växter som grönvit nattviol.

Odlingslandskapet Rosendal - Mörarp omfattar riksintresseområdet Rosendal - Kropp som har höga natur- och kulturvärden. Inom delområde Mörarp innehåller odlingslandskapet flera utpekade objekt som skogsdungarna vid gårdarna Ljungberga och Marielund, Rosenlunds gård med bäckravin och ekhagar, ekdungarna vid *Bjäred* och *Sofiehäll* samt de båda skogsdungarna väster om Mörarps samhälle.

Tollarps skog är en värdefull ädellövskog med framförallt bok, ek, avenbok samt al och ask. I östra kanten löper en bäckravin. Det finns en intressant flora och fauna. I *Tollarps skog* finns det exempel på arter som hässleklocka, gulsippa, tvåblad, grönvit nattviol och häckande morkulla. Det visar att det tidigare har funnits slätteräng i området. I skogen finns ett gravfält med flera skeppssättningar och domarringar från järnåldern. Fornlämningarna och närheten till den tidigare radbyn i *Tollarps* visar att platsen har en lång kontinuitet.

Den sällsynta skogsklockan finns sedan länge i Mörarp.

Ekdunge vid Sofiehäll.

Sammanfattning av befintliga värden och skydd

Vägnät av historiskt intresse vid Mörarps samhälle har haft stor betydelse för orten under många hundra år och har ett högt samhällshistoriskt värde. Läget har haft betydelse för Mörarp både som tingsplats och administrativt centrum såväl som under 1900-talets framväxande bilsamhälle.

Vägrestr från Tollarps by. Det korta vägvagnsnitt som är den enda synliga resten av Tollarps by, är betydelsefullt i relation till närliggande fornlämningar och har också ett stort odlingshistoriskt värde.

Kulturlandskapet vid Benarpsvägen är ett gott exempel på utblickar över landskapet med bevarade trädrader, dungar och väganknuten bebyggelse.

Mörarps samhälle är en gammal kyrkby, KML 4, och har ett stort värde som administrativt centrum. Bevarandeprogram för Mörarp (2004) pekar ut de byggnader som bedöms uppfylla kraven på särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 8:13 eller har kompletterande värde. PBL 8:17 gäller. Av dessa kan exempelvis nämnas kyrkan, tre skolbyggnader, Luggude härads sparbank, det nya tingshuset, bensinmackarna och ett flertal villor. Området kring kyrkan samt gårdsbildningen kring tingshuset har särskilt stort kulturhistoriskt värde. Mörarp är av Länsstyrelsen i Skåne utpekad som särskilt värdefull kulturmiljö. Caltexmacken är byggnadsminne sedan 2017.

Rosenlunds gård som helhet med omgivande marker och Mölledammen har ett stort kulturhistoriskt värde och omfattas av PBL 8:13. Mangårdsbyggnaden har ett byggnadshistoriskt värde och även bland gårdens ekonomibyggnader finns exempel på ålderdomliga byggnader som har ett högt byggnadshistoriskt värde, exempelvis den för trakten ovanliga, knuttimrade ekonomibyggnaden. *Relikta odlingsgrän-*

ser i huvudsak knutna till naturliga gränser, såsom mindre vattendrag och skogsbryn samt till äldre vägvagnsnitt, finns bevarade kring Rosenlund, norr och väster om gården. Dessa gränser har ett stort odlingshistoriskt värde. Rosenlundsskogen, 45 hektar, har ett mycket högt naturvärde, klass 2. Växt- och djurlivet är rikt och ädelövskogen är av värde för landskapsbild och för friluftsliv och rekreation. Hydrologin är viktig för skogsbeståndet och för flora och fauna. Skogen bör skyddas och helheten med Rosenlunds herrgård och den fossila åkermarken i norr är av stort intresse.

Marielunds gård är ett välbevarat gods. Den väl sammanhållna helheten med huvudbyggnad, inspektorsbostad och ekonomilängor omfattas av PBL 8:13. Bokdungen vid *Marielunds gård*, cirka 5 hektar, är av värde för flora och fauna samt för landskapsbild. Naturvärdet klassas som högt, klass 3, och hela miljön vid gården bör skyddas. Regler för ädellövskog gäller enligt Skogsvårdslagen.

Två bok- och ekskogsdungar finns väster om Mörarps samhälle, 20 hektar. De har bland annat en gravhög, kärr och stengården. Naturvärdet är som högt, klass 3. Skogsdungarna har botaniska och zoologiska värden och är av särskilt värde som närrekreationsområde och för landskapsbilden. Området är detaljplanelagt.

Vid gårdarna *Bjäred och Sofiehäll* finns två tätortsnära ekdungar, som omfattar 6 hektar tillsammans. En bäckdal med anlagd våtmark väster om skogsdungarna förstärker värdet. Ekdungarna med våtmark har ett högt naturvärde, klass 3, och har botaniska och zoologiska värden och är även av värde för landskapsbilden samt för friluftsliv och rekreation. Skogsvårdslagen tillämpas.

Odlingslandskapet Rosendal - Mörarp, nordväst om Mörarps samhälle, omfattar riksintresseområdet Rosendal - Kropp. Det är ett småskaligt slotts- och herrgårdslandskap mellan Kropp, Rosendal och Mörarp. Hela odlingslandskapet hör ihop historiskt, ekologiskt och visuellt. Området har högsta naturvärde, klass 1, med hänvisning till botaniska och zoologiska värden och värden för landskapsbildningen samt för rekreation och friluftsliv. Utöver skydd såsom riksintresse, gäller naturvårdsavtal enligt Skogsvårdslagen och det klassas som ett stort område opåverkat av exploatering enligt MB 3:2. Sida 14. Naturvårdsavtal är ett civilrättsligt avtal mellan fastighetsägare (Naturvårdsverket eller Skogsstyrelsen) och staten eller kommunen om en viss ekonomisk ersättning till fastighetsägare mot att denne avstår till exempel skogsbruk.

Tollarps skog, 19 hektar, är en värdefull ädellövskog, som också innehåller en bäckravin och ett gravfält. Platsen har stora kulturhistoriska värden. Naturvärdet är också mycket högt, klass 2, med hänvisning till värden för växt- och djurliv, hydrologi, landskapsbildning samt friluftsliv och rekreation. Skogsvårdslagen reglerar ädellövskog. Närheten mellan fornlämningarna, KML 2, och den historiska bebyggelsen i Tollarps by och Mörarp är av samhällshistoriskt värde.

Övriga strukturer och värden i landskapet

Rester av det historiska odlingslandskapet har ett stort odlingshistoriskt värde.

Mellan Mörarp och Rosenlund fanns inägoängar på 1700-talet. Väster och Söder om Rosenlund fanns trädlös, betad utmark/hed, likaså nordväst och öster om Mörarp mot Rosendal respektive Tollarp och Assertorp. Den slingrande landsvägen mellan Mörarp och Kropp är mycket gammal och följer gränsen mellan inäga och utmark.

Alla *stenmurar, åkerholmar, småvatten, odlingsrösen, märkegravar och alléer* i odlingslandskapet är skyddade genom biotopskyddet i miljöbalken MB 7:11. Det innebär att det krävs tillstånd av länsstyrelsen, som tillsynsmyndighet, för att ta bort eller på annat sätt påverka natur- och kulturelementen i det öppna odlingslandskapet. Det krävs även tillstånd av skogsstyrelsen för att påverka biotoper i skogsmark. Objekten är inte utmärkta på kartorna.

Större våtmarker (över 1 ha) som inte omfattas av biotopskydd fyller även de en viktig biologisk och hydrologisk funktion i landskapet. Ändring av alla våtmarker kräver tillstånd från länsstyrelsen. Endast objekt med särskilt höga natur- och kulturvärden finns med på kartan.

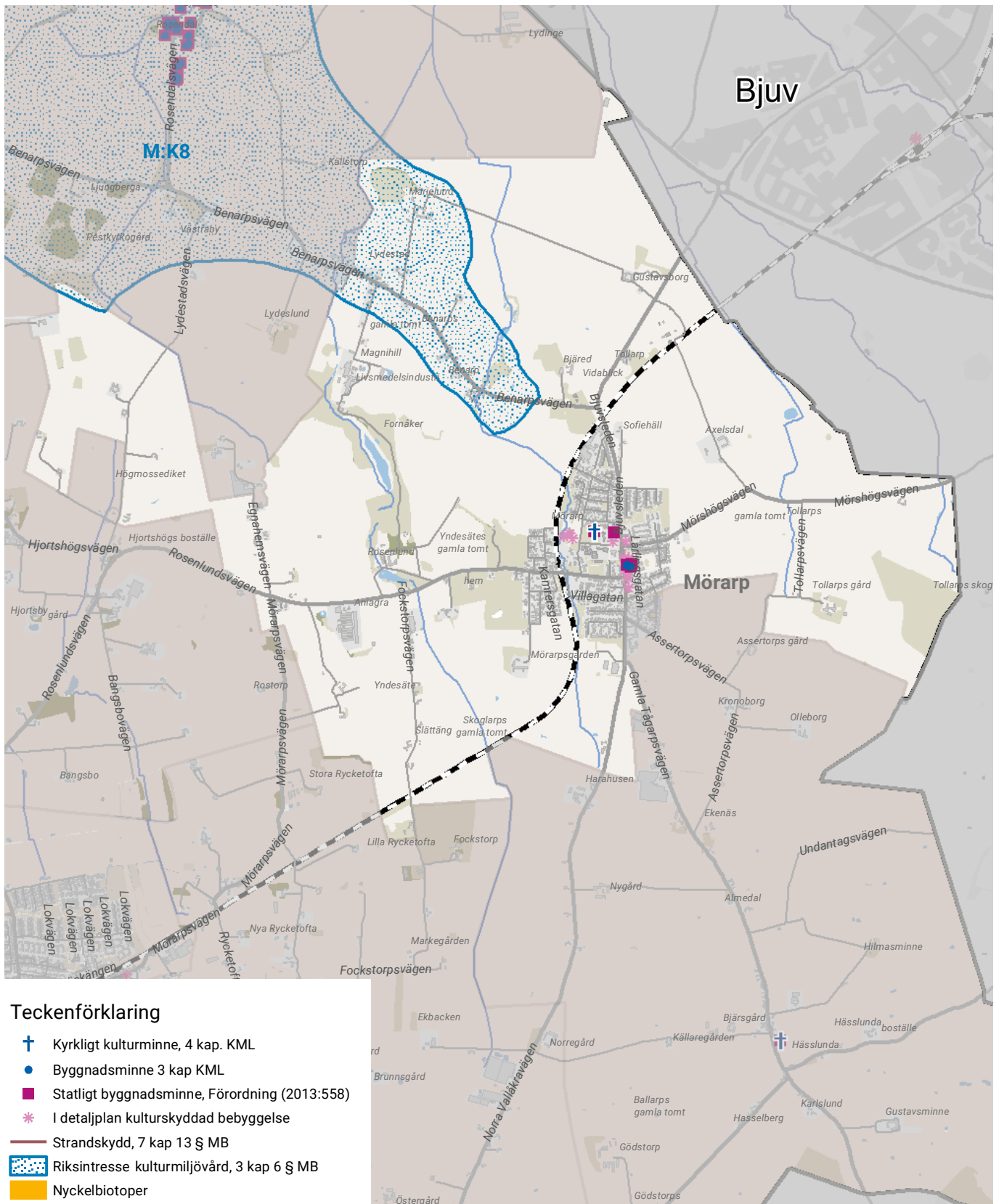
Fornlämningar, kyrkor och kyrkogårdar är skyddade genom lagen om kulturminnen med mera. För information om fornlämningar hänvisas till www.fornsok.se.

Ansvar för att skydda och vårda våra natur- och kulturmiljöer delas av alla, såväl enskilda som myndigheter.

Skyddade natur- och kulturmiljöer

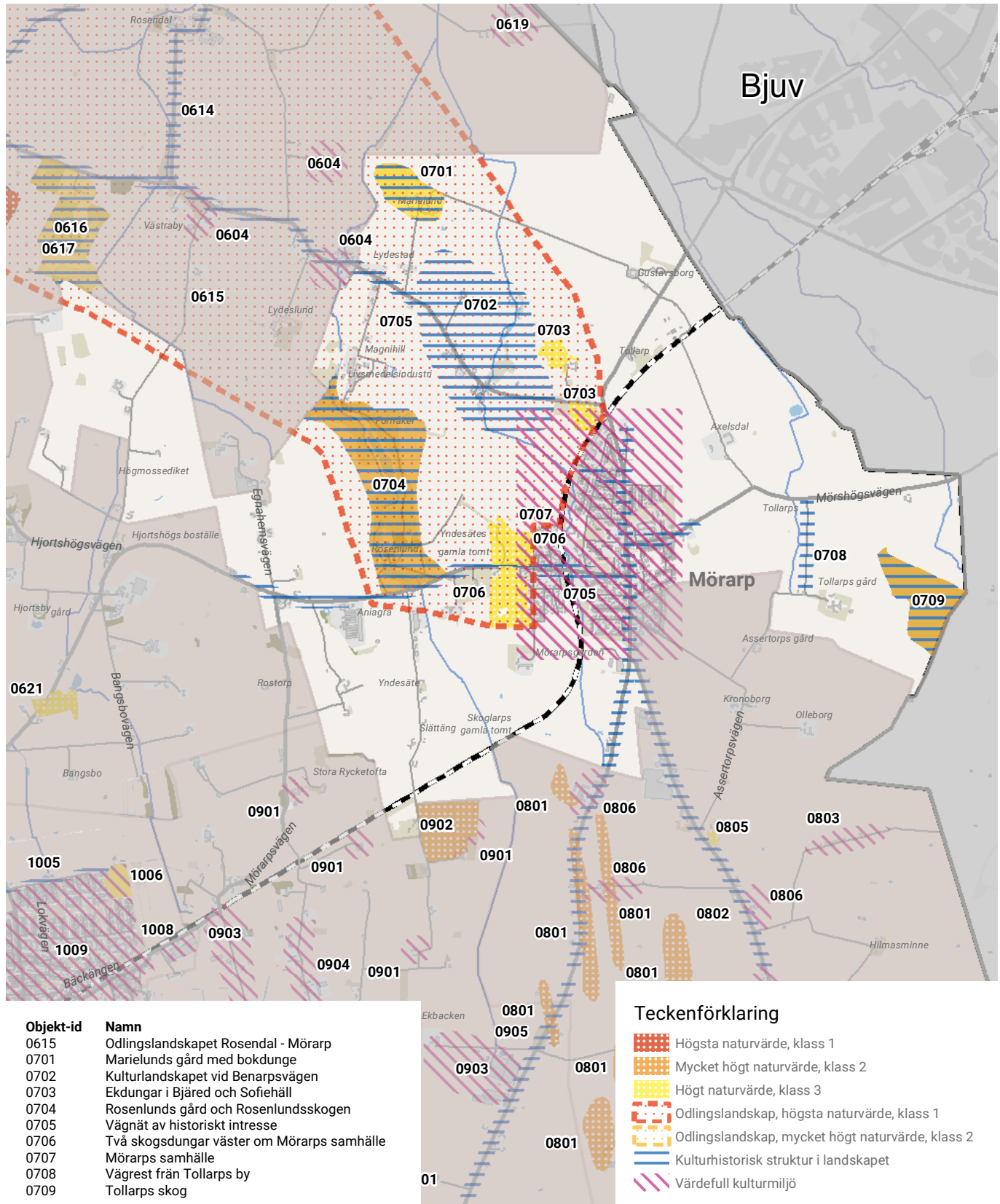
För information om fornlämningar läs mer på fornsok.se.

Generellt biotopskydd enligt miljöbalken kap 7:11 redovisas inte på kartan.

Lokala natur- och kulturvärden att förstärka i planeringen

I Introduktion till Natur- och kulturmiljöprogram kan du läsa mer om bedömning av lokala natur- och kulturvärden.

Källor

Ohlén Carl-Eric, Sydow Waldemar von & Björkman Sten (red.) Svenska gods och gårdar. D. 5, Skåne: västra delen. Uddevalla: Svenska gods och gårdar, 1944.

Helsingborgs miljönämnd och byggnadsnämnd, Vattenvård i Hasslarpsån - Kunskapssammanställning med åtgärdsförslag, 1992.

Helsingborgs miljönämnd, Funktionskontroll i anlagda våtmarker, 2007.

Helsingborgs museum, Kulturminnesprogram för Helsingborgs kommun, 1991.

Helsingborgs stadsbyggnadskontor, Kulturminnesvård i Mörap. Helsingborg 1984.

Helsingborgs stadsbyggnadskontor, Naturvårdsplan för Helsingborgs kommun, 1992.

Länsstyrelsen i Malmöhus län: Kulturminnesvårdsprogram för Skåne. Del M-län. Vinslöv 1984.

Naturskyddsföreningen i Helsingborg, florainventeringar 1980-ff.

Bevarandeprogram för Mörap 2004.
www.helsingborg.se/

Helsingborgs Översiktsplan 2010.
www.helsingborg.se/

Lantmäteriet. Historiska kartor.
www.lantmateriet.se/

Länsstyrelsen i Skåne, Riksintressen och regionala intressen för natur- och kulturmiljöer, Helsingborgs kommun.
www.lansstyrelsen.se/skane

Riksantikvarieämbetet.
Fornsök - fornlämningsregistret.
www.raa.se/

Luktgräsfjäril.

Du hjälper oss att hålla naturen hel och ren genom att meddela oss om fel eller lämna synpunkter. Det kan du enkelt göra med hjälp av appen "**Ett bättre Helsingborg**". Du kan även ringa eller mejla. Helsingborg kontaktcenter: 042-10 50 00, kontaktcenter@helsingborg.se

helsingborg.se/naturochkultur

HELSINGBORG